
MAGYAR IZRAEL

AZ ORSZÁGOS RABBIEGYESÜLET KÖZLÖNYE.

Szerkeszti **Dr. NEUMANN EDE.**

Megjelenik július és augusztus kivételével havonként egyszer.

Előfizetési ára évi 6 korona. Az egyesület tagjai a tagsági díj fejében kapják.
A kéziratok és előfizetési díjak a szerkesztőhöz küldendők.

Karszellem.

A foglalkozások és hivatások minden körében a *karszellem* megerősödésének és a hol eddig nem ismerték, ott megszülemlésének vagyunk tanúi. Nem csupán azok *egyéni* érdekei teremtették meg, a kiket összekapcsol, a kiknek személye általa jelentőségben és tekintélyben gyarapodik, a kiknek akarata és szava sulyban tetemesen növekszik, ha megvan az a tudat, hogy munkájuk társainak közakarata törekvéseiknek erkölcsi támogatást nyújt, hanem annak az elismerése, hogy *jobban végezhetjük feladatainkat, sikeresebben szolgálhatjuk céljainkat*, ha egymásba fonva karjainkat, erőnket összegezve, a közös munka osztályosainak iparkodását a saját igyekvésünkkel elősegítve, kartársainkkal összhangzatban működünk és tevékenységünkkel az ő munkájuk eredményét is gazdagítjuk.

Ennek a karszellemnek eddig híján voltunk. Miként hitközségeinket csak nagyon lazán fűzik egymáshoz a közintézményeinktől alkotott kötelékek, úgy lelkészeink egymástól függetlenül, egymással nem törődve, egymástól nem várva és egymásnak nem nyújtva semmit, buzgólkodtak munkájukban, kiki ereje és tudása, felfogása és hajlamai szerint, a legtöbbben elismert hűséggel és odaadással.

Az egyesekben, de, fájdalom, még csak kevesekben felébredt karszellem létesítette egyesületünket, gondozása, terjesztése és megerősítése egyik főcélja lapunknak, a mely szellemi találkozásra hívja azokat, a kik eddig nagyon is távol állottak egymástól. A máris elért eredmény azzal a reménnyel kecsegtet is bennünket, hogy iparkodásunk nem lesz meddő.

Nagy szükségünk van egészséges, erőteljes karszellemre, de tudatában is vagyunk annak, hogy nem csekély nehézségekkel kell majd megküzdenünk még, hogy megteremtsük és úgy fejleszszük, a mint ezt hivatásunk és nagyon fontos más érdekek is kívánják.

A pártoskodás, mely a magyar zsidóság életerejét emészti, a különböző

táborokban megoszlott papokat nem engedi egymáshoz közeledni. Orthodox lelkésztársaink sorában számosan vannak, a kik ily közeledésben veszélyt látnak, a melynek a „hithűség“ nagy kárát vallaná, a mely válságát okozhatná a magyar orthodoxiának. Ezt a balvéleményt megcáfolnunk egyhamar nem is fog sikerülni. Nem lehet abbá belenyugodnunk, de önámítás volna azt hinni, hogy helyesebb nézetek közel jövőben utat törnek majd maguknak.

Talán még nagyobb baj, hogy a saját táborunkban is csak rendkívül lassan erősödik meg a kötelék, mely a kartársakat, kell, hogy egymáshoz kapcsolja. A legtöbben elszigetelten állanak és csak nagy nehezen tökélik el magukat arra, hogy ebből az elszigeteltségből kilépjenek. És ennél is jobban kell fájlalnunk azt, hogy vannak, a kik bizonyos, semmivel meg nem okolható, teljesen megmagyarázhatatlan féltékenykedéssel, némelykor irigykedéssel, sőt határozott ellenérzéssel viseltetnek kartársaik iránt, *a jóakarát merő hiányával itélik meg működésüket és nemcsak tehetségüket, tudásukat, hanem a tevékenységükben kifejtett hűségüket, sőt vallásos megbízhatóságukat is bírálat tárgyává teszik* azok előtt, a kiknél rendszerint a vallás iránt való tisztelet is meginog, ha a lelkész, mint a vallás hivatásos képviselője iránt való bizalmuk rendül meg.

A karszellem hiányának tudjuk be, hogy *nyugdíjintézetünk* előkészítő munkái nem haladnak, hogy azok, a kiknek életbevágó érdekei a nyugdíjintézet nagyjelentőségű kérdésének minél előbb való megoldását parancsolják, egyesületünk vezetőségének az oly gyakran megsürgetett adatokat nem bocsátják rendelkezésére és ennél fogva megbénítják azok energiáját, a kik tisztán csak az ügy iránt való *önzetlen* szeretetből szorgalmazzák a munka komoly megindítását és a kiknek buzgalma okvetetlenül meg fog csappanni, ha a közöny és egykedvűség helyébe a kartársaknak a saját ügyük iránt való megfelelő érdeklődése nem fog lépni.

A karszellem hiányára mutat, hogy egyesületünk tagjai csak csekély mértékben gondoskodnak arról, hogy törekvéseink ismerete e lapok útján szélesebb körben terjedjen, hogy azok, a kik felekezetünk ügyei iránt érdeklődnek, azokról a célokról és eszmékről is tudomást vegyenek, a melyek a papság lelkét mozgatják és hogy azok a papi működés és a felekezeti élet különböző köreit közletről érintő kérdések, melyeket e lapok eddig tárgyaltak vagy megpenditettek, élénkebb eszmecserét nem eredményeztek.

Nem türelmetlenkedünk. Azokkal a pesszimiztikus felfogásokkal szemben, a melyekkel törekvéseink még komoly és a felekezet szolgálatában bevált férfiaknál is találkoztak, az eddig elért eredmények is cáfolatul szolgálhatnak, de még sokkal melegebb érdeklődésre, a karszellemnek mennél gyorsabb fejlődésére és megizmosodására van szükségünk, hogy kitűzött céljainkat elérjük, vagy legalább megközelítsük és megvalósítsuk azokat az eszméket, a melyeknek szolgálatába szegődtünk

De különös nyomatékkal a karszellem hiányának ama nyilvánulására kell rámutatnunk, a melyet Dr. Blau Lajos kitűnő munkatársunk már egyszer

szóba hozott és a melynek káros következményei kötelességünké teszik az ismételt figyelmeztetést. A rabbikar tekintélyéről szólva, azt állítja, hogy hazánkban *rabbik* mérték arra az első csapást. „Ártatlan, jámbor rabbik, kik a világi műveltség terjedése korában átkokat szórtak az ő képmásuktól elűtő rabbikra.“ Élénk visszhangot keltett cikkének végén pedig azt mondja: „ha minden rabbi kényes lesz a kar becsületére, a mint ez a modern rabbiknál örvendetesen tapasztalható, akkor a kar tekintélyének megkezdődött emelkedése állandó lesz.“ Teljesen osztozkodunk felfogásában. De fájdalommal kell konstatálnunk, hogy a *kar* becsületének megóvása, a karszellem eme legelső és legfontosabb követelménye, a melyet soha senkinek szem elől tévesztenie nem szabadna, nem tapasztalható a „modern“ rabbikar *minden* tagjánál. Pedig elvárjuk azt mindegyiktől. Kivétel nélkül. Ez a legkevesebb, a mivel mindegyikünk kartársainak, hivatalának, hivatása méltóságának tartozik. „A társ becsülete“ kell, hogy mindenki előtt oly szent és sérthetetlen legyen, mint a sajátmagáé.

Ezt különösen fiatal kartársainknak kell megszivlelniök. Ha bizonyos felfogásokba beleszületett és azokban megöregedett rabbi nem tudja megérteni azoknak törekvéseit, a kik más eszméknek hatása alatt munkálkodnak, ezt sajnálhatjuk ugyan, de meg kell, hogy bocsássuk. Ha azonban ugyanannak az iránynak a hivei, ha a pálya *kezdetén* álló kartársak tisztességes munkában megöszült férfiak tekintélyét nyilatkozataikkal, a tények nem ismeréséből eredő bírálatokkal, sőt hivatalos cselekedeteikkel szemben kifejezett bizalmatlanságukkal ingatják meg, ezt mentegetni és megbocsátani nem lehet.

Megfeledkeznek arról, hogy a kartárs ledöntött tekintélye romjai alá temeti az övéket is, hogy akkor, midőn a saját vallásos felfogásuk szigorúságának dokumentálása végett valamely kartársuk megbízhatóságát kétségbe vonják, nemcsak annak a becsületén ejtenek nehezen gyógyuló sebet, hanem gyanut keltenek önmaguk iránt is, gyanut tárgyilagosságuk, hűségük és emberséges érzületük iránt, mert hiszen senki sem fog jó szívet, nemes gondolkozást és igazi vallásosságot feltételezni oly embernél, a ki még kartársát is erkölcsileg megkárosítja. És ki ne tudná, hogy a *vallás* és a *felekezet* érdeke is megkívánja, hogy a lelkes tekintélye szilárdan álljon a hivek felfogásában, hogy feltétlenül bizzanak abban, a ki a legmagasabb akarat tolmácsaként szól hozzájuk, a kinek kezébe legszentebb javaik gondozását teszik le.

Ne a hiveket, ne szabályzatoknak helytelen intézkedéseit vádolják, hanem magukra vessenek azok, a kik kellően meg nem fontolt nyilatkozatokkal, igazságtalan bírálattal, de különösen kartársaik vallásos megbízhatóságának kétségbevonásával aláássák az egész rabbikar tekintélyét és kizárják annak a lehetőségét, hogy bizalmat gerjeszsenek a *saját* működésük, tisztelget a *saját* személyük iránt.

Hagyjuk az ítélkezést hiveinkre. Hiszen bőségesen élnek azzal a joggal, hogy bírálgassák azokat, a kikben — mindnyájunk óhaja szerint — *vezéreket*

és *mintaképeket* kellene látniok. Mi pedig *kartársi szeretettel* támogassuk egymást, gyarapítsuk *összetartás* által munkánk eredményeit, óvjuk mások tekintélyét éppen úgy, mint a magunkét és ne feledjük el soha, hogy hivatásunk, sőt vallásunk méltóságán esik csorba, ha azok becsületét éri sérelem, a kikkel együtt munkálkodunk a közös magas célok szolgálatában.

Észrevételek „Istentiszteletünk”-hez.

I.

A „Magyar Izrael” 2. és 3. számának homlokterén a tárgy fontosságának megfelelő méltó helyet foglal el a mi istentiszteletünk. Tagadhatatlan, hogy ahhoz sok szó fér. A múlt század negyvenes évei során hosszú vajudások után megszülemlett a haladó kultúra nyomán előre törekvő hitközségek fájdalomgyermeké, a modern igényeket kielégítő istentisztelet. Jafet szépsége tért hódított Sém sátraiban. Zene és karének, esztetika és nyelvérzék tetszetősekké változtatták az eleddig komor hangulatot keltő, mert külső fény nélkül szükölködő templomokat, s az újítások ingere nem is tévesztette el hatását az ájtatosságot áhító hivek sokaságára.

Azonban idők múltán, az esztendő folyamán észrevehetőleg csökkent a heves küzdelmek árán eszközlött javítások vonzóereje és most a huszadik század első tizedében oda jutottunk, hogy tornyos templomainknak ürességtől kongó falai visszhangoztatják a mi bánatos imánk prófétai szavait: „életre kelünk két napra, a harmadik napon pedig fölemel bennünket, hogy Ő előtté éljünk”. Mert hát a jelenkori Izrael nagyrészt csak két, három napra él a vallás kegyzereivel, bármilyen tetszetős alakban nyujtsuk azokat az annak nevezett korszellem árában uszó hiveknek. Hiába tartjuk szóval a vezetésünkre bizott hitközségeket, miket az ősök szójárása oly találó szabatossággal „gyülekezetek”-nek, valamint templomaikat a gyülekezet házáinak nevezett el, ha gyülekezésre sem hajlamot, sem kedvet nem tanusítanak és beérik azzal, hogy fizetett decemvirekkel képviseltetik magukat az esztendő szombat- és ünnepnapjain. Az „imádkozzál és dolgozzál”-féle tanítás a sorrendben helyet cserélt, dolgoznak a hivek, de még azután is csak ritka esetekben szakítanak maguknak időt imádkozásra. Hogy ilyen viszonyok között a prédikáció sem juthat érvényre s még ha paradicsomokat is osztana, vajmi kevesen kérnének belőle, azt még a nagyobb lélekszámmal rendelkező vallásos testületek fejei is tapasztalnék, ha szerencsésükre az idegenforgalom nem lenditene némiképen ezen általánosan elharapódzott felekezeti és társadalmi bajon. A lelki sivárság és üres felületesség nem tartják chicnek a templomba járást és a kabarettek izetlenségei inkább gyönyörködtek, mint a zsinagógai szónoklat bármily mélyen járó remekei. De azért öreg hiba volna lemondani a reményről, hogy kitartó igyekezet, lelkiismeretes elemi oktatás, valamint a középiskolákat látogató ifjuságnak a vallásos szab-

ványok gyakorlására való szorítása által a fagyos közönynek és visszataszító csökönyösségnek mégis csak háttérbe kell szorulnia, a komoly igyekezet és emberesebb gondolkozás elől. Hiszen látott már a zsidó nép más szeleket is. R. Móse Coucyból drámai hatásossággal ecseteli a délfranciaországi vallásos viszonyokat, melyek az ő korában zsidó hitközségek körében lábra kaptak, messze vidékeken — állítja — nem talált hívőt, a kinek fogalma lett volna imaszijokról, szemléleti fonalakról s egyáltalán a vallásgyakorlat szükségességéről. Manapság az Isten igéjét hirdető nemcsak süket, de távol füleknek vesztegetik a szót, de mégis mennyivel jobb a helyzetök, mint például a 18. század második felében istenes lelkesedéssel buzgólkodott Flekles Eleazar prágai segéd rabbie, a ki a szószéktől hónapokon át való távollémaradását négy oly körülménnyel okolja meg, melyek a mi korunkban száználmas mosolyt keltenének. Flekles Eleazar mélyreható, szellemes ötletektől csak ugy sziporkázó elmélkedései mindig telt házakra számolhattak s mégsem volt eme különben hizelgő ténykörülményben köszönet. Ólath Chódes című munkájának második részében a következő keserves panaszsal hozakodik elő: Hallgattam, némaságra ítéltem el magam oly hosszú idő óta, először, mert hallgatóim között vannak olyanok, kiknek az én szavaim terhökre vannak s ha feddem őket vétkes magatartásuk miatt, ellenem még dühösebb haragra lobbanva, följelentésektől, denunciától sem riadnak vissza. Aztán vannak hiveim között feles számban, kiknek mások megszólása, lealacsonyítása, becsületökben való gázolása a kenyerek, ezek a kávéházak és vendéglők mindennapos lakói, kik a vezető férfiak hirnevének sárba rántásában lelik kedvüket. Aztán vannak a kákán is csomót keresők, gyanúsítással élők, kik a beszédet rosszhiszeműleg megrostálják, ujjal mutatnak a beszéd netaláni gyöngé oldalára s konokul elhallgatják annak elismerést érdemlő részét, kiragadnak egyes kifejezéseket, félremagyarázzák, kiforgatják tulajdonképeni értelmökből és aljas céljaikra használják fel, hogy az ellenszenvet szítsák a tudatlanokban a nép tanítója ellen. Végre azért tartózkodtam oly hosszú időn át a nyilvános felszólalástól, mert azt tartottam, ha már ügyet nem vetnek szavaimra, legalább tévedők számba menjenek s ne váljanak szándékos bünösökké, mert hiszen arra figyelmeztetnek a régi bölcsek: „A mint helyes cselekedet elmondani azt, a minek megfogadása várható, ép oly helyénvaló elhallgatni azt, a mire ügyet nem vetnek“. Azért csak harsogjon az Isten igéje mint a kürt, melyet Jezsájás törhetetlen bátorsággal megszólaltatott, nem nézve azt, hogy hányan hallgatják.

Nagybecskerek.

Dr. Klein Mór.

II.

Ezen cím alatt e közlöny 1908. október és december havi füzetében két folytatásos cikk jelent meg aláírás nélkül, tehát valószínűleg a nagyra-becsült szerkesztő ur tollából. Ezekben cikkiró sok szép és megszívlelésre méltó eszme érintése mellett a fölött elmélkedik, hogyan lehetne az isten-

tiszteletet *a tradíció sértése* nélkül úgy alakítani, hogy az a hivekre nagyobb vonzóerőt gyakoroljon és azoknak is kielégítő lelki táplálékot nyújtson, a kik az imák héber szövegét és a felolvasásra kerülő heti leckét nem értik és ez okból ritka vendégek a templomban. Kitetszik azonban a cikkből, hogy cikkíró maga is tudatában van annak, hogy igen kemény fába vágta a fejszójét, hogy fölötte súlyos, majdnem megoldhatatlan problémát vetett fel. Mert a mint lehetetlen a farkast is jól lakatni, meg a bárányt is megmenteni: úgy lehetlenség az istentiszteletet a tradíció sértése nélkül megreformálni. Minden reform sértése a tradíciónak; a héber nyelv legcsekélyebb háttérbe szorítása sérti a tradíciót, a mely a héber nyelvet Isten szent nyelvének tekinti, lévén a héber nyelv már magában is ima, áhitatkeltő és Istenhez felemelő hatású. Semmiféle fordítás a világon nem képes a zsidó emberben azt az érzést felkelteni, melyet a semá jiszóél kiáltás még az azt nem értőben is felébreszt. Ezzel a mondattal az imádkozó nem csupán a szöveg tartalmát: Isten egységének elismerését és vallását fejezi ki, hanem átérzi annak az ezer meg ezer mártirnak a szenvedését, a kik ezen mondattal ajkukon lehették ki tiszta lelküket.

Ezt tudva cikkíró egyik szép gondolattól a másikhoz jut a nélkül, hogy konkrét javaslattal előlépne, hacsak azt nem kívánja javaslatnak tekinteni, hogy a tórafelolvasás kapcsán szokásos áldásmondásokkal eltöltött időt töltsse ki a rabbi által előadandó heti lecke magyar fordítása.

Kétséget nem szenved, hogy ez az előadás illőbb és méltóbb lenne az istentisztelethez, mint az a mai valóságos vásár, mely az áldásmondásokhoz fűződő jótékony ajánlások és a templomi megtisztelések elárverezéséből kifejlődött.

Ennek dacára én ezen reform meghonosítása ellen szavaznék három okból.

1. Mert beleütközik egy talmudi tilalomba. Chagiga 13 a oldalon olvasható: אמר ר' אמי אין מוסרין דברי תורה לכותי Ezt a tilalmat egy olyan konzervatív rabbitól, ki a magyar prédikációt nem ellenezte, hallottam Hirsch Sámson Rafael volt nagyhirű frankfurti rabbira, a német orthodoxia megteremtőjére ráolvasni, mert német nyelvű kommentárt irt a bibliához és a zsoltárokhoz. Az ilyen fordításban előadott heti lecke pedig, melyhez föltétlenül bővebb magyarázatot kellene fűzni, hogy a laikus közönség megértse, ugyancsak ezen tilalomba ütköznék már csak azért is, mert templomaink nyitva vannak mindenki előtt.

2. Mert kivihetetlen, a mennyiben a hitközségi előljáróságok nem mondanának le az ebből származó jövedelemről; kivihetetlen továbbá azért is, mert igen sok olyan hitközség van, melyben rabbihelyettes látja el a rabbiteendőkét, a ki ilyen előadások tartására nem lenne képes.

3. Mert ez a reform nem vezetne célhoz. A rabbi ilyen előadása nem vonzaná a templomkerülő hiveket a templomba, talán még inkább elriasztaná őket. Több és idősebb kartársaktól hallottam már panaszt a miatt, hogy a

mai generáció nem szívesen hallgatja Isten igéjét, míg előbbi időkben hivaik prédikációs szombaton a templomba tódultak. Arra kell tehát főtörekvésünket irányítani, hogy hivaikben az istenfélelmet és a tóra iránti tiszteletet és szeretetet ébren tartsuk, akkor majd reformok nélkül lelki szükségletből fognak szorgalmasan templomba járni.

Szirák.

Mehr Miksa.

Prédikáció a Hazkára előtt.

Az a nem mindennapi élvezet, melyet a Közlöny olvasóinak nyújt, arra készit, hogy hálás köszönetem kifejezésével kezdjem meg észrevételeimet. Ezek mélyen tisztelt szerkesztő urnak az istentisztelettel foglalkozó cikkeire vonatkoznak, a melyek kétszer is említik azt a rendkívül sajnálatos körülményt, hogy a Hazkára kiszorítja a prédikációt. Lau jeumon ki jeszuppor. Én éppen a prédikációért tekintem ezt az aktust egyik legfontosabb és legszentebb hivatalos cselekedetemnek. Hivaik éppen ez alkalomkor hallgatják a beszédet lelki örömmel és oly áhítatos hangulatban, mint Jom-kipurkor. Nálunk is karénekes istentisztelet van, a melyről nemcsak helybeliek, hanem idegenek is elismeréssel nyilatkoznak. Tíz órakor kezdjük Halléllal és minthogy csak egy, vagy legföljebb két szakaszt olvasnak fel a Tórából, a mely elé csak 5—6 személy járul, a kántor eleget énekelhet, a prédikáció pedig kellő érvényre jut. Szinte felfoghatatlan, hogy egy ily ünnepnapon az istentisztelet hogyan lehet el hitszónoklat nélkül.

Nem mulaszthatom el annak a felemlítését, hogy nálunk a Hazkára előtt nem hagyják el a templomot azok, a kiknek szülei életben vannak. Midőn Körmenden elfoglaltam hivatalomat, a hatás, melyet a Hazkára előtt tartandó prédikációtól vártam, azt az óhajt ébresztette bennem, hogy azt mindenki meghallgassa. Boldog emlékezetü atyámhoz, Ehrlich Jakab nádasi kerületi rabbihoz fordultam tehát és az ő véleményét kértem ki. Atyám pedig, ki a nagynevü Benedikt Márkus nikolsburgi országos rabbi egyik legkedvesebb tanítványa volt, a következőt közölte velem: hires tanítóm idejében történt, hogy Brünben a jómim nauróim alatt egy kiváló kántor énekelt és a nikolsburgiak megkeresték a brünni hitközséget, hogy a szukausz ünnepére engedje át nekik a széphangu énekest. A brünniek engedtek az óhajnak és a kántor oly mély benyomást tett a nagy rabbira, hogy a Hazkára előtt felszólította hivaik, hogy valamennyien a templomban maradjanak. Ennek alapján azt válaszolta boldogult atyám, hogy összes hivaik a Hazkára alatt a templomban tartózkodhatnak, ha ehhez hitközségem is hozzájárul. Így történik is. Azok, a kiknek szülei még életben vannak, elhunyt rokonaikért imádkoznak, vagy azokról emlékeznek meg, a kik al Kidus Hasém haltak meg.

Körmend.

Ehrlich Miksa.

A rabbi ruházata.

Engedje meg, hogy lapunkban, mely az Ön szakavatott kezeiben ma — holnap igazán nélkülözhetetlen kellékévé válik a rabbik erkölcsi helyzetének javítása körül kifejtett törekvésnek, egy olyan dologra hívjam fel a t. kartársai figyelmét, melyet már megpenditettem ugyan a Dunántuli Rabbiegyesületnek gyűléséhez adott beadványomban, de mert személyesen nem voltam jelen, az ügy, mint sok más, ad acta tétetett. A rabbik egyöntetű ruházódását szeretném keresztül vinni és pedig úgy a magánéletben, mint a hivatalos működésre vonatkozólag.

Fölösleges e lapok olvasóinak részletesebben fejtegetni, hogy a szentírás mily részletesen foglalkozik a szentély körül szolgálatot tett papság ruházódásának legapróbb kellékeivel. Azt is tudja mindegyikünk, hogy a talmud mily erkölcsi jelentőséget tulajdonít minden ruhadarabnak. Nem is akarom összehasonlítani azon hivatáskört a mai rabbik szerepével, hanem annyit csak szabad feltüntetnem, hogy nincs felekezet, melyben a lelkészek ruházatai nem volnának egyöntetűen szabályozva s csakis nálunk zsidóknál felel meg külső ruházódásunk is annak a széthúzásnak, szervezetlenségnek, a mi, sajnos, egész felekezeti életünket jellemzi. Nem szólok arról, hogy míg egyik pap úgy öltözködik, hogy semmiben sem különbözik egy egyébként tiszteletre méltó gyapjúkereskedő ruházódásától, addig a másik meg egy hajszálnyira sem viselkedik másképen, mint a katolikus pap, ha félig civilben jár! Sem ez, sem az nem helyes, nincs rendjében! Hát a fölött ki nem gunyolódott még, hogy ha a véletlen egy küldöttségben összehoz több rabbit — nem is szólva a különböző pártáryalatokról — hogy a hányan vagyunk, annyiféle hivatalos toilette-ben diszelkedünk, a többi felekezetek gúnnyára és szervezetlenségünk fölötti ámulatára! Ezen segítenünk kell és nem is kételkedem benne, hogy mindenki átérzi, miszerint a testületi szellem megszilárdításának ez egyik első és nem is leglényegtelenebb követelménye. Ma már túl vagyunk azon az állásponton, hogy a külsőségekre egyáltalán nem akarunk súlyt fektetni, mert a lényeg azzal absolute nem vall kárt, ha azt kellő izléssel tárjuk fel. Egyelőre csak azt kívánom, hogy az egyesület több tagja fogadja el ezen általános elvet, hogy igenis szükségesnek tartja az egyöntetűséget a ruházódásban úgy a magánéletben, mint a hivatalos működésnél; később, ha más nem tenne a ruházódás módozatára nézve gyakorlati ajánlatokat, részemről szivesen adom elő, hogy milyen ruhában szeretném én látni a zsidó papot mindenütt. Az ügy megérdemelné, hogy t. szerkesztő ur három kartársat kijelölne, kik összejönnének ezen ügy részleteinek megbeszélésére, hogy kész tervvel álljunk elő.

Mohács.

Dr. Flesch Ármin.

Teljes ornátusban.

Már évek óta, valahányszor a felekezeti sajtóban az e sorok fölé címül irt kifejezéssel találkozom, hogy t. i. X rabbi „teljes ornátusban“ járult a miniszter vagy püspök elé: mindig egy kellemetlen emlék ujul meg bennem és nyomában a kárvallott szégyenének és boszuságának érzése, melyet az idő mind máig nem tudott megtompítani, a mint ezt legutóbb, a mostanában végzett új kollegák fölavatásáról szóló ujságközleménynek olvasása közben is tapasztaltam. Bizonyos gène tartotta eddig távol tőlem a gondolatot, hogy ezt a dolgot nyilvánosan szóvá tegyem; de most, hogy megvan immár a lehetősége annak, hogy a minket érdeklő dolgokat egymás között megbeszélhessük s ekképpen egymástól felvilágosítást és tanácsot kaphassunk: rászántam magam, hogy szóba hozom.

Hivatalban létem óta három izben nyílt alkalom, hogy részint világi, részint egyházi méltóságok elé üdvözlő deputációt vezessek. Két izben fekete szalonkabátot öltöttem, utóljára — hogy, hogy nem — engedtem a hitk. elnök állhatatos unszolásának: hogy én most hivatalos minőségben járok el, hogy a gyülekezet a reverendát fogadta el lelkésze egyházi ruhájának... és reverendában mentem a püspök elé.

Már utközben is feszélyezettnek éreztem magam abban, az utcán általam sohasem viselt habitusban. De hogy mit éreztem akkor, mikor szemben álltam a püspökkel és papi karával az ő ruhájukban: azt el nem mondhatom. Most se tudom, honnan vettem az energiát és lélekjelenlétet, hogy feladatomat mégis tisztességgel végeztem el. Talán éppen első zavarom tette annál élénkebbé bennem a tudatot, hogy annál inkább kell most helyt állanom. De az bizonyos, hogy önként a világért se vállalkoznám újból hasonló feladatra.

Nem tartottam fölöslegesnek ezt az élményemet illusztrációul elmondani, de éppen nem szükséges ilyen rendkívüli esetre rámutatni. Izlésem szerint, magában a templomban is eléggé különösen fest a rabbi abban a zsidó szemnek vadidegen ruházatban. Nem tudom, kinek támadt először az a különös ideája, hogy például kolnidré este a katolikus pap utcai viseletében álljon az ájtatos gyülekezet elé; de hogy ez a gondolat — enyhén szólva — nem volt éppen szerencsés: előttem kétségtelen. És én nem tudom elhinni, hogy kollegáim is már nem érezték volna azt a disszonanciát, mit ez a nem-zsidó ruha a zsidó istentiszteleten a szivekben föl kell hogy ébreszsen, kiváltképp a vidéki kisebb gyülekezetekben működők, a hol még mindig akad néhány ember, ki az őszi nagy ünnepeken a hagyományos viseletben végzi istenszolgálatát. Im a kép: a laikusok ősapáik sajátos zsidó jellegű ruhájában — a rabbi pedig a kath. papéban!

De mentségeül szolgálhat annak, ki a reverendát először magára vette és mindazoknak, kik utána indultak, szervezetlenségünk átka, mely annyi másfajta bajunkat is érthetővé teszi. A művelt rabbiban fölébredett formai érzék nem türhette többé, hogy az legfontosabb és legünnepélyesebb lelkészi

szolgálatát közönséges ruházatában végezze és a kiváltságos alkalomnak megfelelő és csakis ily szent célra használandó viseletet sürgetett. De honnét vegyen ilyet? Hát kölcsönhöz folyamodott. Ámde most, hogy hál' Istennek sikerült a hazai zsidó lelkészeket testületté szervezni, azt hiszem, itt az ideje, hogy a megoldásra váró feladatok közé, még pedig ezek homloksorába, egyházi ruházatunk kérdése is fölvéessék.

Ne mondja senki, hogy a fiatal, annyiféle fontosnál fontosabb feladatoktól zaklatott egyesületnek legkisebb gondja is nagyobb annál, hogy tagjai micsoda egyházi ruházatban jelennek meg. Mert az ember legnagyobb gondjai közé az is kell, hogy tartozzék, hogy külseje jogos bírálathoz tárgyat ne tegye. Gondolom, az is hozzátartozik a tekintély megóvásához, melyről mostanában itt annyi szép és bölcs szó esett.

Miként a reformátusok jártak el a lelkészi egyenruha dolgában, mi is pályázat útján szerezhethetnénk igényeinknek megfelelő egyházi ruhamintát. De erről már nem szólok többet; a megoldás módját bizvást ráhagyhatom a kitűnő férfiakra, kik az ORE élén állanak.

És bármilyen is lenne a megállapítandó ruha formája, mindenkép méltóságteljesebb volna a mostaninál, mert a mienk lesz és nem kölcsönzött.

Magyar-Kanizsa.

Dr. Rosenberg Ede.

Zsidó hitközségi hivatalnokok.

Folytatás.

Nincsenek biztos adataink arra nézve, de egy érdekes esetből következtethetjük, hogy szegény törvénytudósok a Seliach Cibur (az előimádkozó) állását kérték, valószínűleg azért, hogy a községtől ezen a réven fizetést fogadhassanak el. A 13. század huszas éveiben meghalt Jákob b. Méir Magdeburgban. Fia, Chizkija, a ki neves törvénytudós lett, az apja utódja akart lenni. De a magdeburgi hitközségben volt egy párt, mely nem akarta alkalmazni előimádkozónak. A speieri Szimcha b. Sámuelnek döntése alapján egyes ember is tiltakozhatott az előimádkozó alkalmazása és valakinek a községben való letelepedése ellen. A magdeburgiak Mózes b. Chiszdai Takuhoz, a ki akkor Regensburgban lakott, fordultak döntésért. Ez határozottan elítéli az egyéni önkénykedést, sőt még az excommunicatióra is tartja méltóknak azokat, a kik a községet istenes cselekedetekben megakadályozzák. Megérdemli az ifju, hogy apjának, a Ráb-nak helyét betöltse és a községnek megvan ez a kegyeletes kötelessége, de a mennyiben az ifju előimádkozó is akar lenni, az ő dolga, hogy mindegyikhez elmenjen, kérlelje meg és engesztelje ki elleneseit. Ezen a nézetten van Izsák Ór Zarua is, a ki az előimádkozó egyhangú alkalmazását nem tartja helyi szokásnak, hanem törvényes rendelkezésnek. Idézi Juda ha-Chászidnak személyes közlését, hogy a Seliach Cibur általánosan kedvelt legyen, mert különben a Tóchacha felolvasásánál baja történhetnék annak, a ki az ellensége (OZ. I. 41).

Rabbik is végezték az előimádkozást. Így a rothenburgi R. Méirről beszéli az ő famulusa, Simson b. Cádok, hogy pészáchkor, róshasánakor, purimkor előimádkozott, a Neíla imát is ő mondta. Ez a tevékenység eléggé határozott és nem tehető fel, hogy az általánosan tisztelt, neves iskolafő véletlenségből szerepelt volna a kiváló ünnepek istentiszteletében. Lehet, hogy ő is Seliach Cibur volt, a mi a tanítással és biráskodással nem állt ellentétben. Spanyolországban azonban úgy látszik, a Ráb és a S. C. ügyköre inkább volt egymástól elválasztva. Ásér b. Jechiél egy hozzá intézett kérdésre azt válaszolja, hogy egy község, mely mind a két állást nem tudja betölteni, hacsak nem a Ráb kiváló tudós, inkább alkalmazzon Seliach Ciburt (Döntv. VI. 1).

A rabbi, mint bíró nem függött a peres felek tetszésétől. Az ima a községé és ezért tiltakozhatott egy része is oly előimádkozó ellen, a ki neki nem felelt meg, de a tudós ítélkezése ellen nem emelhetek szót a felek. A bécsi Izsák nem engedi meg nekik, hogy a városban elismert, pártatlan bírótól más bírósághoz forduljanak, kivévn azt az esetet, a mikor a bíró részrehajlását bebizonyíthatták (OZ. Szanh. 8, 9. Mord. Szanh. 995.). Hogy a perlekedők ebbe a kényszerbe nem nyugodtak bele szivesen, hanem más törvényszéktől remélték ügyük kedvezőbb elintézését, az természetes. Menjünk a Béth ha-Váád elé Nürnbergbe, mondja pl. az egyik fél — Béth ha-Váád alatt oly helység értendő, a hol két bíróság volt a testi fenyték alkalmazásának jogával — de az ilyen kifogással nem ért célt (Roth. Méir, Berlin 293.). Különösen a rothenburgi mester igyekezett a kiváló tekintélyeknek érvényt szerezni. Hatalmas egyéniségével sikra szállt azok ellen, a kik az elismert tudósok intézményeit nevetség tárgyává akarták tenni. S nem egyszer emelte fel szavát a tudósok ellen is, a kik népszerűséget hajhászva, a tömegnek könnyítésekkel kedvezni akartak. Tudjuk, hogy a nürnbergi zsinaton, a melyen a rajnamenti községek képviselői megjelentek, az ellenszegülő nők (Móredeth) igényeit még a hozományra nézve is megszüntette. Sajnos, hogy a zsinatok határozatairól nem vagyunk eléggé tájékozva. Alkalmilag hívták-e azokat egybe, vagy időről-időre, azt homály fedi. De hogy fontos házasságjogi, adóügyi kérdéseket tárgyaltak ezeken a községi gyűléseken, arra biztos adataink vannak. A nürnbergi (1284–5.), a mainzi (1287.), a wormszi (1298.) zsinatokról tudomásunk van.

Országos rabbi volt-e R. Méir b. Báruch, Habsburgi Rudolftól kinevezett főrabbi a német zsidóknak, ez a feltevés nem szorul cáfolatra. A ki ismeri az ő felfogását a hatalom beavatkozásáról a zsidók beléletébe, az egy pillanatig sem fogja hinni, hogy R. Méir ily kinevezést elfogadott volna. Ő, a ki oly élesen tudott distinguálni a király joga s jogtalansága között és még börtönében is protestált az ingatlanok megadóztatása ellen, pedig ezzel esetleg könnyebben lehetett volna a váltságdíját etőteremteni, a király kegyelméből nem akarhatott rabbi lenni. Az államhatalommal szemben ő is, mint nem egy elődje és utódja, passzív szerepet játszott.

A rabbi hivatal újjászervezése Méir b. Báruch halévi bécsi rabbi ne-

véhez fűződik. Az ő intézkedése, hogy csak képesített tudós végezessen rabbi-funkciókat. Az ordinatiót a „Mórénu“ cím fejezte ki. Ez a terminus nem új. Használatos volt az előbbi századokban is — a „Móreh“ név, néha a „Móreh Cedek“ elég gyakran fordul elő, így jelöli Rási az ő tanítóit és őt magát a következő emberöltő, a Mórénu elnevezés pedig Németországban volt elterjedve, de a rabbi hivatalos jellegét nem fejezte ki. A cím határozott értelmet nyert Méir halévi intézkedése folytán. Eredményében üdvös is lehetett volna, ha békétlenség, torzsalkodás, önző érdekek ezt a céltudatos rendelkezést meg nem nyomorították volna.

Az előző korból van még egy cím, melyet a rabbiság fejlődésével együtt tárgyalnunk kell és ez a *Chábér* elnevezés. Nem a talmudi fogalomra kell gondolnunk, mely az *Ám háárec* ellentétét akarja kifejezni. Határozott jelentése nincs minden idézetben. Itt-ott csak a barátságos megszólítás jele, néha azonban megfelel a *dájjan* fogalmának (pl. OZ I. 208b, a würzburgi R. Jákob, Tasbéc 400.). Valószínű, hogy a teljes kifejezés: *Talmid Chábér*, ami a *Talmid Cháchám* ellentéte.

Kizárólagos szabadalmat nem biztosított Méir halévi rendelkezése a rabbiknak. A „ráb írón“ (a városi rabbi) mellett mások is letelepedtek és ebből sok viszály támadt. Joga van-e az idegen rabbinak peres ügyekben döntenie a helybeli rabbi engedélye nélkül? Erre a kérdésre Kolon József Izráel Brunának azt feleli (Döntv. 170.), hogy rituális esetekben nem, de vagyoni perekben a feleknek szabadságukban áll az idegen rabbihoz fordulni. Ugyisint esketést is végezhet ez, ha a család kívánja, kivéve azt az esetet, ha a helység rabbija valami illetéket kap az esketésért, ettől nem foszthatja meg az idegen. Kolon József hivatkozik a speieri Szimcha fentemlített döntésére, hogy a Seliach Cibur alkalmazását egyes ember is meggátolhatja. S ha a rabbi alkalmazva is van, ez nem akadályozza meg az egyeseket abban, hogy tetszésük szerint más bíróhoz is fordulhassanak. Hiába, az egyéniséget tisztelni kellett a tekintély rovására, egyöntetű eljárásra nem szánhatták magukat a községek, minden egyes tudós ordinálhatott és igaza volt Iszerlein Izraelnek: a képesítettek számosan vannak, de tudósok kevesen (Peszákim 255).

Nagybicscse.

Dr. Wellesz Gyula.

Vége következik.

A nem római katolikusok párbére.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter 1909. évi márc. hó 2-án 1083. eln sz. rendelete.

Ismeretes a közönség előtt, hogy némely kath. plébániában a nem katolikus hitfelekezetű egyének is teljesítenek ugynevezett dologi természetű párbérszolgáltatásokat.

Ezek a szolgáltatások az eddigi tapasztalatok szerint állandóan jogvita

tárgyát képezik, behajtásuk a lelkeszerek nagyobb nehézségekkel jár s emellett surlódásokra ad alkalmat a vallásfelekezetek között.

Ezen tapasztalatok folytán és hogy az 1848. évi XX. t.-c. 2. §-ban kimondott tökéletes egyenlőségnek és viszonyosságnak a különböző vallásfelekezetek között ezen a téren is érvény szereztessek, elhatároztam, hogy a nem katolikus hitfelekezetiük véglegesen mentesíttessenek a katolikus lelkeszerek teljesítendő szóban levő szolgáltatások alól, viszont hogy a méltányosság alapján a kath. lelkeszerek az eddig nem kath. részről élvezett jövedelmeik elvesztéseért kárpótlásban részesüljenek.

Megerősít ebben az elhatározásomban a m. kir. Kuriának 1886. évi január hó 22-én 31. sz. alatt hozott döntvénye, mely kimondja, hogy „az magában véve, hogy egyes helyeken a *visitatio canonica* feljegyzései szerint a párbér minden ház vagy telek után szolgáltatik ki, nem képez módot arra, hogy a kérdéses helyeken a párbér ingatlanokon nyugvó dologi tehernek tekintessék.“

A Kuriának ezen döntvénye és annak indokolása szerint tehát azok a párbértermészetű szolgáltatások, melyeket a katolikus lelkeszerek némely helyen pusztán a *canonica visitatio* alapján követelnek az azelőtt katolikus kézen volt ingatlanoknak most más vallásu birtokosaitól, *tévesen mondatnak „dologi természetű“ szolgáltatásoknak.* És mivel a Kuria fenti döntvényének indokolása szerint a fenti telkek és házak után kivetett párbér is éppen úgy, mint a páronként kivetett párbér, a parochiális köteléken alapuló egyházi közteher, ily szolgáltatások a parochiális köteléken *kívül álló nem katolikus hitfelekezetiüektől* csak akkor követelhetők, ha bizonyos esetekben a párbér valamely magánjogi címen a nem katolikus fél részéről határozottan átvállaltatik.

Ily különös jogcim nélkül azonban párbértermészetű szolgáltatások nem katolikus egyénektől jogosan nem lévén követelhetők, *ezeket a szolgáltatásokat ezennel megszüntetem* és elrendelem, hogy — ha csak a katolikus lelkeszerek a más vallásukat egyenesen és közvetlenül terhelő párbérszolgáltatások magánjogi címét kétségtelenül igazolni nem tudják — ily, általuk tévesen dologi tehernek vélelmezett szolgáltatások közigazgatási uton való behajtása a jövőben már nem szorgalmazható, ahhoz a közigazgatási hatóságok többé segédkezet nem nyújthatnak.

Ez az általános elvi rendelkezés azonban, miként azt a Kuria idézett döntvényének indokolása is kifejti, nem zárja ki azt, hogy a párbér egyes esetekben valamely külön magánjogi cím alapján a nem katolikus hitfelekezetiüektől is ne volna követelhető, nevezetesen amidőn az szerződéssel elvállalt, végrendelettel vagy törvényi öröklés útján átszállott, avagy a politikai községek által avertált, vagyis átvállalt teherben való részesedés alakjában jelentkezik. Ezen magánjogi címeken alapuló párbérszolgáltatások mindaddig, míg a törvényhozás ezen kérdés rendezése iránt külön nem rendelkezik, jelen jogrendünk értelmében közigazgatási uton meg nem szüntethetők.

Végül értesítem a közönséget, hogy a jövőben — a fent kifejtett elvi álláspontból kifolyólag — az ezután történő birtokváltásoknál katolikus lelkészek csupán abban az esetben követelhetnek nem katolikus hitfelekezeti párbértermészetű szolgáltatásokat, ha a kath. vallásu egyén háza vagy telke után a canonica visitatio értelmében járó párbérszolgáltatást a nem kath. vallásu új tulajdos az ingatlan megszerzésekor kiállított magánjogi okirattal kifejezetten magára vállalja, mert ebben az esetben — miként fentebb kijelentettem — az ily, magánjogi címen alapuló kötelezettségek a törvényhozás más intézkedéséig teljesítendőek és azok jogrendünk értelmében közigazgatási uton meg nem szüntethetők.

De megjegyzem, hogy a párbérszolgáltatásoknak ily magánjogi címen való átvállalására többé nincs szükség, mert — miként arról az egyházi főhatóságokat értesítettem — valahányszor olyan plébániákban, ahol a párbérházak vagy telkek szerint van kivetve, a katolikus kézen levő ház vagy telkek nem katolikus kézre megy át, az elveszett párbérszolgáltatásokért a lelkészeknek kellően igazolt kérvényére az államkincstár kárpótlást fog nyújtani az 1896. évi jövedelmi összeírásban megállapított pénzértékkel.

Felhívom a közönséget, hogy jelen rendeletemet tudomás és miheztartás végett a törvényhatóság közigazgatási bizottságával és a járási főszolgabírákkal, valamint a polgármesterekkel közölje.

Budapest, 1909. évi március 2-án.

Gróf Apponyi Albert s. k.

Krónika.

Magyarország.

Az Országos Magyar Izraelita Közművelődési Egyesület megalakulása. Március hó 21-én tartotta meg alakuló közgyűlését az Országos Magyar Izraelita Közművelődési Egyesület a pesti izr. hitközség disztermében, a melyet ez alkalommal zsufolásig megtöltött az érdeklődők nagy serege. A megjelent előkelő közönséget dr. Hevesi Simon kartársunk, az Egyesület lánglelkű kezdeményezője köszöntötte az előkészítő bizottság nevében.

A lelkes éljenzéssel fogadott megnyitó beszéd után dr. Leitner Adolf, orsz. képviselő, vette át az elnöklést s a közgyűlés dr. Weiller Ernő előadásában áttért az alapszabályok megvitatására.

Az alapszabályok a következőkép körvonalozzák az egyesület céljait: 1. A zsidó vallás eszméit magyar nyelven ismertetni, a vallásos gondolkozást terjeszteni; 2. a magyar zsidóság közművelődési ügyeit felkarolni, azokat hazafias és vallásos szellemben gondozni; 3. a hitfelekezet iskoláit támogatni, azok fennmaradását biztosítani, a felekezeti iskolai ügyek iránt társadalmi uton érdeklődést ébreszteni; 4. a magyar zsidó honpolgárokat a felekezeti összetartásban, a hazafias vallásos szellem ápolásában, a hithűség megőrzésében egyesíteni. E célok elérésére az egyesület rendszeres szabad tan-

folyamokat kíván felállítani, kiadványokat terjeszteni, irodalmat és művészetet pártolni, a főiskolai ifjúságot támogatni, felolvasásokat rendezni, nyilvános könyvtárt és olvasótermet alapítani, szükség esetén magyar nyelvi tanfolyamokat létesíteni, a felekezetet érintő közérdekű kérdéseket elméletileg megvilágítani, közmivelődési intézményeket teremteni és a hitfelekezeti közszellemet fejleszteni, mindezt természetesen a politikai célok kizárásával.

A közgyűlés beható vita után az alapszabályokat magáévá tette és azután egyhangu lelkesedéssel megalakította a tisztikart, mely a következő: *Tiszteletbeli elnökök:* Hatvany-Deutsch Sándor, báró Gutmann Vilmos, báró Kornfeld Zsigmond, Dr. Kohn Sámuel, Dr. Mezei Mór, Dr. Weinmann Fülöp, Winterberg Gyula. *Tiszteletbeli tagok:* Herzman Bertalan, báró Herzog Péter, Kiss József, özv. Neumann Árminné, Dr. Stiller Bertalan, Weisz I. Manó, lovag Wechselmann Zsófia. *Elnök:* báró Herzog Mór Lipót. *Társelnök:* Dr. Hevesi Simon. *Alnelnökök:* Dr. Grauer Vilmos, Dr. Kohner Adolf, Dr. Leitner Adolf, csepeli Weisz Manfréd, Dr. Adler Illés, Dr. Fischer Gyula. *Titkár:* Dr. Weiller Ernő. *Pénztárnok:* Fleischl Károly. *Ellenőrök:* maróti Fürst Bertalan, Krasznai Aladár. *Könyvtáros:* Dr. Blau Lajos. *Háznagyok:* Dr. Neumann Árpád, Dr. Zahler Emil. *Ügyész:* Dr. Hevesi Illés. *Számvizsgálók:* Dr. Ágoston Pál, Ribári Mór, Dr. Stein Emil. *Igazgató tanács:* Dr. Alexander Bernát, Adler Gyula, Adler Lajos, Dr. Ágai Adolf, Dr. Ballai Lajos, Dr. Bacher Vilmos, Dr. Bakonyi Samu, Beregi Ármin, Dr. Bernstein Béla (Szombathely), Breitner L. Zsigmond, Dr. Deutsch Ernő, Dr. Domonyi Mór, Ehrlich G. Gusztáv, Dr. Eulenburg Salamon, Dr. Farkas Emil, Dr. Fried Vilmos, Grünbaum Miksa, Dr. Glass Izor, Hatvani József, Kohn Arnold, Dr. Kiss Arnold, Dr. Kelemen Samu, Dr. Kecskeméti Lipót (Nagyvárad), báró Kornfeld Pál, Löwinger Vilmos, Dr. Löw Immanuel (Szeged), Lányi Mór, Dr. Munkácsi Bernát, Márkus Miksa, Dr. Mezey Ferenc, Dr. Neumann Ede (Nagykanizsa), Dr. Nagy Sándor, Dr. Östreicher Béla, Dr. Rózsa Izsó (Szeged), Ribári Mór, Dr. Perls Ármin (Pécs), Dr. Stiller Mór, Steiner József, Sándor Pál, Stern Ábrahám, Dr. Stein Emil, Dr. Simon József, Szabolcsi Miksa, Simmerlik Mór, Székely Ferenc, Szatmári Mór, erényi Ullmann Gyula, Dr. Venetianer Lajos (Ujpest), Dr. Weiszbürg Gyula. *Központi választmány:* Abeles Zsigmond, Dr. Altmann Ferenc, Dr. Ágoston Pál, Dr. Bauer Mór, Dr. Blauner Mór, Breitner Lipót, Baumhorn Lipót, Baneih Sándor, Dr. Bodor Zsigmond, Dr. Brody Samu, Dr. Brody Alajos, Burger Lajos, Donáth Gyula, Deutsch Antal, Deutsch Zsigmond, Dr. Dóczy Imre, Donáth Manó (Trencsén), Dr. Dömény Lajos, Eisler Sámuel, Erdős István, Dr. Ernyei Mór, Dr. Ernyei Miksa, Eppinger Károly, Eisler Mór, Fellner Leo, Dr. Frenkl Gyula, Dr. Fleischmann Sándor, Fleischmann Sándor, Dr. Frisch Ármin, Dr. Fischer Lajos, Feldmann Mózes, Dr. Farkas Pál, Forrai Gábor, Faludi Gábor, Fodor Károly, Dr. Frank Sándor, Fröhlich Ármin, Goldmann Mihály, Gerő Attila, budai Dr. Goldberger Leo, Dr. Grossmann Zsigmond, Goldzieher Géza, Dr. Gross Jenő, Gelléri Mór, Goldfinger Jakab, Gutmann Mi-

hály, Györgyei Antal, Dr. Hernád Henrik, Dr. Hajdu Miklós, Horner Samu, Dr. Holitscher Vilmos, Handler Jónás, Dr. Herzog Adolf, Dr. Káhán Niszan, Dr. Kemény Géza, Kovács Róbert, Kún Lajos (Baja), Kemény Dávid, Kondor Ignác, Koppély Géza, Komáromi Sándor, Dr. Kovács József, Klein Berthold, Kramer Marcell, Krishaber Leo, Lichtschein Mayer, Leveleki Ármin, Löwy Dávid, Loránt Dezső, Dr. Links Ármin, Mezei Simon, Dr. Mohr Mihály, Mezei Ernő, Magyar Lajos, Nagler József, Dr. Oláh Dezső, Dr. Ostern Lipót, Ötvös Károly, Dr. Pátkai Dániel, Dr. Patai József, Dr. Reich Lajos, Dr. Reich Miklós, Rákosi Jakab, Dr. Richtmann Mózes, Rosenberg Mór, Dr. Rutkai Miksa, Ranschburg Gusztáv, Rotmiller Tivadar, Reiner Mihály, boglári Simon Jakab, Salamon Jakab, Dr. Salgó József, Dr. Stern József (Ó-Buda), Dr. Székács Sámuel, Szabó József, Szalai Ödön, Dr. Schönfeld József, Tsuk Sándor, Dr. Temesvári Rezső, Dr. Vaisz Sándor, Dr. Vadász Aladár, Vajda Miksa (Galgóc), Weisz Mór, Dr. Weisz Mór, Dr. Weisz Miksa, Wertheim Ármin (Székesfehérvár), Weiszfeld Adolf, Wolfner Nándor.

A választás megejtése után küldöttség ment az elnökért, a kit terembe léptekor zajos ovációkban részesítettek. *Dr. Leitner Adolf* ékes beszéddel üdvözölte, mire *báró Herzog* nagy tetszéssel fogadott lelkes szavakkal mondott köszönetet a kitüntető bizalomért.

Nagy reményeket fűzünk az egyesület tevékenységéhez. Vajha sikerülne megvalósítani azokat az eszméket, a melyek a kibontott zászlón ragyognak.

*

Kegyelettel emlékszünk meg *Kutna Salamon* kismartoni főrabbi elhunytáról. Hildesheimer távozása óta működött gyülekezetében, a melyben a tudós, ékesszóló és mély vallásosságu rabbit hódoló tisztelet vette körül. Négy évtizedes kismartoni működése előtt oly körben munkálkodott, a melyben orthodox elvek nem találtak visszhangra. Konzervatív gondolkodásmód karöltve járt nála magas műveltséggel, a mely türelmetlenséggel és más felfogásnak a kárhoztatásával nem férhet össze.

A biharnagybajomi hitközséget gyászba borította *Jungreiss Sámuel* rabbi elhalálása. Kiváló rabbicalád ivadéka volt, életét és tehetségét hivatásos munkái és a szent irodalom tanulmányozása között osztotta meg.

*

Lőw Lázárt, az ungvári orth. hitközség főrabbiját, élete hetvenedik évének betöltése alkalmából hívei és tisztelői nagy ovációkban részesítették. Tanítványai és mindazok, a kiket működése hálaára kötelezett, megható bensőséggel ünnepelték a kiváló őstől származó és azok hagyományai felett gondosan őrködő rabbit, a ki a magyar orthodoxiának egyik legkimagaslóbb vezéralakja.

*

A *szarvasi* hitközség *Dr. Drechsler Miksát*, az Országos Rabbiképző-intézet most végzett növendékét, a *nyitrai* kongresszusi hitközség *Dr. Klein Dezső* siklói rabbit, a *budapesti dunajobbparti* orth. hitközség *Cross I. Józsefet*, a *zsámbéki* hitközség *Pollak Aladár* bácspéterrévei rabbit választotta lelkészévé.

Dr. Bernstein Béla nyiregyházi főrabbi március hó 28-án bucsuzott szombathelyi hiveitől, a kik a távozó lelkeszt a nagyrabecsülés és hálás elismerés számos tanujelével ajándékozták meg. Működése mély nyomokat hagyott abban a gyülekezetben, a melynek kiváló tehetségét szentelte.

Ausztria.

A bécsi hitközség intézkedésére a Bét hamidras *talmudtanfolyamát* kibővítették, hogy a birodalom nyugati részeiből származó theologiai hallgatóknak talmudi ismereteik gyarapítására alkalmat adjanak. Ez a talmudtanfolyam kezdete egy *proszemináriumnak*, a melynek szükséges voltáról az intéző körök mindinkább meggyőződnek.

*

Bécsben megalakult a „*Sómré sábbasz*“ egyesülete. A hitközség előljárósága és rabbijai az új egyesület céljai iránt rokonérzésüknek adtak kifejezést, iránta széles körben élénk érdeklődés mutatkozik.

*

A cseh középiskolai hittanárok szünidei tanfolyamokat tartottak. Biblia- és misnamagyarázatok a naptár ismertetésével, a legfontosabb gyászszertartások méltatásával és a vallásoktatás módszertanának tárgyalásával foglalkoztak.

*

Az *általános osztrák izrael. hitközségi szövetség* (Allgemeiner oesterreich. israel. Gemeindebund) szervezési választmánya a nagygyűlés elé terjesztendő alapszabálytervezetet tárgyalta. Az előadói jelentés rámutat arra, hogy véget kell vetni annak az önkénynek, a melylyel a hatóságok zsidó ügyekben ítélkeznek, hangsúlyozza, hogy a szövetség az egyes hitközségek autonomiáját érinteni és rituális kérdésekkel foglalkozni nem kíván. Nyolc tartományi szövetkezetet javasol. Legfelsőbb intézménye a nagygyűlés (Gemeindetag, Bundesversammlung). Csakis hitközségi előljárók lehetnek a nagygyűlés tagjai. A nagygyűlés szövetségkormányt, főtanácsot és bizottságokat választ. A hitközségi előljáróságok három évre választják képviselőiket. Minden tartományszövetkezet öt—öt képviselőt küld a szövetségkormányba hat évre.

A lebergi és krakói előljáróság a szervezési választmány ülésén nem volt képviselve és óvást emelt a szövetség megalakítása ellen.

Németország.

Örömmel jegyezzük fel, hogy berlini hittestvéreink méltó módon áldoztak *Mendelssohn Mózes* emlékének. A bölcsnek szobra immár fiuiskolájuk előkertjét disziti. A szép emlékmű felavatása megfelelő ünnepek között történt, a melyek után az ünneplők Mendelssohn sirjánál rótták le a kegyelet adóját.

*

A berlini hitközség képviselőtestületét a *barmicva* ünnepség átalakítása foglalkoztatta. Elhatározták, hogy az ünnepséget valamennyi zsinagógában

meghonosítják, hogy a fiuk a rabbinak a szószéken mondandó beszéde (vagy imája) után elmondják a Semát, a melyhez azután a rabbi áldása kapcsolódik. A fiuk ajándékba kapják az Auerbach-féle bibliát és az illető zsinagógában használt imakönyvet, a melyhez a barmicvaünnepi német énekeket és a rabbi beszédét (imáját) melléklük.

Ugyanitt a *zsidóvallásu orgonista* alkalmazásának ügye beható tanácskozások tárgya volt. A képviselőtestület bekérte a rabbik véleményes jelentését, a kik közül négy mellette, négy ellene foglalt állást, egy pedig közvetítő indítványt tett, a hitközség hangulatának figyelembe vételét ajánlva.

A véleményes jelentések mellett Simon Veit javaslata szolgált a tanácskozások alapjául, a ki az előjáróságot felszólította, hogy orgonisták alkalmazásánál elsősorban zsidó vallásukat vegyenek figyelembe, hogy zsidó orgonisták kiképzetéséről gondoskodják és e célra a zsinagógák orgonáit bocsássa rendelkezésre.

A javaslat előadója Senator Viktor tanácsos volt. Szembeszáll azokkal, a kik azt állítják, hogy a hivek vallásos érzületét sértené, ha zsidó orgonistát alkalmaznának és hangsúlyozza, hogy másokat bizonyára más vallásuaknak az istentiszteleten való közreműködése sértene. Ilyenek pedig számosan vannak.

Az indítvány ellenzői a munkatiltalomra mutatnak rá, míg pártolói arra utalnak, hogy itt nem munkáról, hanem művészetről van szó. Ez pedig nincs tiltva. Az áldozati kultuszt, melyet az orthodox felfogás isteni eredetűnek tart, emberi intézkedések szüntették meg, kell tehát, hogy emberi törvények megváltoztatása meg legyen engedve. Azzal zárja előterjesztését, hogy az ügy előkészítésével megbízott választmány többsége elfogadta Simon Veit javaslattal a módosítással, hogy e szavak helyébe: „első sorban“ a következő szavak tétessenek: „a mennyiben alkalmas pályázók vannak.“ A képviselőtestület a Simon-Senator féle indítványt magáévá tette.

*

Az új zsinagógában a kedusát a zarándokünnepeken németül fogják énekelni.

*

Az 1908. év folyamán a német krematoriumokban összesen 4050 *halott-hamvasztás* történt, az 1907. évben lefolyt 2977 hamvasztással szemben. Ez a 1073-as többlet 36%-nyi emelkedésnek felel meg. A tizenhat krematorium közül a legnagyobb forgalmat a chemnitzi érte el, a hol 495 holttestet hamvasztottak el, utána Gotha következik 494 és harmadik helyen Hamburg 467 halotthamvasztással. Az elhamvasztottak közül 2577 férfi és 1473 női holttest volt, vallás szerint pedig 3236 az evang. református, 334 a katolikus, 173 a zsidó vallást követte, a többi egyéb vallásfelekezett között oszlott meg. A 4050 hamvasztás közül 2517 vallási ceremóniák között ment végbe, körülbelül 1000 esetben az elhalálozás helyén volt egyházi szertartás, úgy hogy elenyésző csekély azoknak a hamvasztásoknak a száma, a melyek egyházi szertartás nélkül folytak le.

*

A *nürnbergi* rabbinárus kijelentette, hogy a *hamurnáknak* a zsidó temetőn való elhelyezése ellen nem emel kifogást. A papi funkciók, ha a szertartásokat kellően végezték, nem tagadandók meg.

*

Az *erfurti* hitközség előjárósága hozzá intézett kérdés folytán kijelentette, hogy hamumaradékoknak, illetve hamurnáknak a zsidó sírkertben való eltemetését megengedi, ha e célból sírhelyet vesznek és annak szabályszerű gondozását elvállalják. A rabbi hajlandó a vallásos szertartást a hulla elhamvasztása előtt, vagy az elhunytak házában, vagy a halotti csarnokban végezni. Ha kívánják, azt is megengedik, hogy a hamu eltemetésekor alkalmas személy a Berlinben és Breslauban is megengedett imát végezze. .

*

A *hamburgi Landgericht* kimondotta, hogy egy *hamurnának* a zsidó temetőnek egyik családi sírboltjában való elhelyezése a rabbi ellenkezése dacára a zsidó hitközségtől megengedendő. Ezt az ítéletet az Oberlandesgericht megerősítette.

*

A *giesseni* orthodox vallástársulat egyhangulag elhatározta, hogy külön temetőt nyit, minthogy a hitközség a várossal szerződést kötött, a melynek értelmében a zsidó halottakat a köztemetőnek erre a célra kijelölendő helyén fogják temetni.

*

A *Szombatbarátok* (Sabbathfreunde) egyesületének *hamburgi* helyicsoportja közgyűlést tartott. Az elnök jelentette, hogy a senatushoz és a polgársághoz beadványt intéztek, a melyben azoknak a kereskedőknek figyelembevételét kérelmezték, a kik üzleteiket szombaton zárva tartják.

A Szombatbarátok egyesületének *karlsruhei, freiburgi* és *mannheimi* helyicsoportja a nagyhercegség belügyminiszteriumához folyamodványt intézett, a melyben kérelmezik, hogy a szövetségtanács (Bundesrat) badeni képviselői utasítsanak, hogy a vasárnapi munkaszünet újabb törvényes rendezése alkalmával járjanak el azoknak a kereskedőknek az érdekében, a kik a szombatot megtartják. A miniszterium az izraeliták főtanácsa útján tudatta a helyicsoporttal, hogy ebben az érdeemben a szükséges lépéseket megtette. Ugy tervezik, hogy a zsidó alkalmazottaknak 2—3 órai irodai munkát fognak vasárnap engedélyezni.

*

A *ny. porosz rabbiszövetkezet* közgyűlésének első tárgya a kisebb községek összekapcsolása volt, melynek eszközlését elhatározták, hogy az új népiskolai törvény értelmében a hitoktatás céljaira az állam támogatását igénybe vehessék. Ehhez a kisebb hitközségek számára megállapított *vallásoktatási tanterv* revíziója csatlakozott. A napirend letárgyalása után Dr. Eppenstein brieseni rabbi újabb zsidó történeti kutatásokról tudományos előadást tartott.

*

A *rajnamelléki rabbik szövetkezetének* közgyűlésén a hivatalos ügyek elintézése után Jakob dr. dortmundi rabbi Mózes II, 6, 3 kapcsán az istennevekről tartott előadást és állást foglalt a bibliakritikának ama felfogásával szemben, mely a különböző istennevek használata szerint állapítja meg a Szentírás forrásait és a vallástörténet korszakait. Neumark dr. duisburgi rabbi a *haftarának* istentiszteleti jelentőségét méltatta. Szólt a prófétaí olvasmányok meghonosításának koráról, a kiszemelés alapelveiről és a ritusok eltéréséről. Elismeri a kiszemelésben nyilvánult annak az elvnek a helyességét, hogy a prófétaí szakasz tartalma hasonlítson a felolvasott tóraszakaszhoz, vagy pedig megfeleljen az illető időszak vallásos jelentőségének. Mindazonáltal kívánatosnak tartja a módosításokat és esetleg a Szentírás III. csoportjából való olvasmányok felvételét, minthogy egyes szakaszok csekély táplálékot nyújtanak szívnak és elmének, tehát közömbös, holt pontjai az istentiszteletnek, mások ellenkeznek aesthetikai vagy ethikai érzelmeinkkel vagy pedig csak töredéket adnak, a melyeket a hallgatóság nem bír megérteni. Az előadáshoz fűződő vitában rámutattak egyes hagiografiai fejezetek jó hatására, hangoztatták azt az óhajt, hogy a fordítás ne ragaszkodjék szolgailag a szöveghez, hanem inkább körülírás legyen, de kifejezésre jutott az a nézet is, hogy a most már számos hitközségben meghonosodott szokástól eltérően ne a fordítást, hanem a héber szöveget olvassák fel és a főszólyt a német írásmagyarázatra helyezték.

Az Országos Rabbiegyesület rendes tagjainak sorába léptek: 130. Dr. Pollak Miksa (Sopron), 131. Dr. Schweiger Albert (Muraszombat) és 132. Dr. Urbach Henrik (Tuzla).

Kérjük a hitközségek tek. elnökségeit, hogy az előfizetési díjat mennél előbb megküldeni sziveskedjenek.

A tagsági díj (4 korona) Dr. Edelstein Bertalan egyesületi pénztárhoz (Budapest, III., Lajos-u. 9. II. em. 12 a.) küldendő, a kinél az új tagok is jelentkeznek.

Tartalom: Karszellem. — Észrevételek „Istentiszteletünk“-hez. I. Dr. Klein Mór. II. Mehr Miksa. — Prédikáció a Hazkára előtt. Ehrlich Miksa. — A rabbi ruházata. Dr. Flesch Ármin. — Teljes ornátusban. Dr. Rosenberg Ede. — Zsidó hitközségi hivatalnokok. Folytatás. Dr. Wellesz Gyula. — A nem római katolikusok párbére. Min. rend. — Krónika. — Az ORE rendes tagjai. —

Nyomatott Fischel Fülöp Fia könyvnyomdájában Nagykanizsán.